

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

**Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Олег ТОДОШАК

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

2026р

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Омельченка Андрія Івановича на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 09 листопада 2022 р., протокол № 2

Витяг

**з протоколу засідання фахового семінару кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»
№ 26 від 12 червня 2026 р.**

Присутні:

Головуюча – завідувач лабораторії кафедри морського, митного та інформаційного права, д.ю.н., професор Тетяна Аверочкіна.

Інші присутні: завідувач кафедри морського, митного та інформаційного права, д.ю.н., професор Борис Кормич – *науковий керівник*, к.ю.н., доцент Людмила Батанова, к.ю.н., доцент Юрій Сергєєв, к.ю.н., доцент Ілона Міщенко, к.ю.н., доцент Наталія Коваль, аспірант Андрій Омельченко.

З присутніх – 2 доктори юридичних наук та 4 кандидати юридичних наук – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження А.І. Омельченка на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо

рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії А.І. Омельченка на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», поданої на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної для дослідження тематики, визначив мету, завдання та методологічний базис дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, а також виклав основні наукові положення та висновки, що засвідчують новизну одержаних результатів та виносяться на захист. Дисертантом також було вказано на науково-практичне значення роботи, її апробацію, напрями впровадження результатів, і звернено увагу на авторські пропозиції стосовно удосконалення правового режиму підводної культурної спадщини.

Обґрунтовуючи вибір теми дисертаційного дослідження, А.І. Омельченко зазначив, що об'єкти підводної культурної спадщини є особливими містками, що поєднують сучасну людську цивілізацію з минулим, а дбайливе ставлення до них – обов'язок усіх, хто має можливість занурюватися до глибин морів та океанів. Втрата будь-якої з таких археологічних пам'яток може призвести до значних прогалин у людських знаннях, а поширюване останнім часом колекціонування об'єктів підводної культурної спадщини веде до їх вилучення з історичного контексту та може спотворювати його сприйняття чи ставати причиною цілковитої втрати. На діяльність, пов'язану з об'єктами підводної культурної спадщини, поширюється дія міжнародних угод та національних законодавств. Створено також механізм їх охорони відповідно до Конвенції UNESCO про охорону підводної культурної спадщини 2001 року. Проте у деяких державах досі не сформовано якісну нормативну базу діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, та протидії діяльності, що може випадково на неї впливати, порушити її фізичний стан або завдати іншої шкоди; не імplementовано норми міжнародних угод у сфері охорони археологічних артефактів, у т.ч. підводних; не створено якісного державного механізму реалізації прийнятих норм; або відсутнє чи діє значно фрагментоване національне галузеве законодавство. Причинами цьому можуть бути: незацікавленість у створенні механізму захисту та збереження об'єктів підводної культурної спадщини, неухважність до історичних досліджень, опосередковане сприяння незаконним видам діяльності з такими об'єктами тощо. До проблем у сфері управління підводною культурною спадщиною належить також недостатній розвиток міжнародного та двостороннього співробітництва у сфері виявлення, дослідження та охорони її об'єктів. Це актуалізує важливість синергії глобальних, регіональних та національних зусиль для формування та якісної конкретизації правового режиму підводної культурної спадщини, що перебуває у морських просторах поза межами

юрисдикції прибережних держав або у т.зв. «сірих зонах», що формуються упродовж або за результатами воєнних конфліктів. Особливо важливими та такими, що потребують найскорішого вирішення, є правові проблеми, пов'язані з відсутністю контролю за вилученням підводних об'єктів, зокрема затонулих кораблів та літальних апаратів. В Україні правове регулювання режиму підводної культурної спадщини та його адміністрування на теперішній час засвідчує значну прогальність. Навіть незважаючи на те, що спеціалізоване морське законодавство та законодавство у сфері використання внутрішніх водних шляхів активно розвиваються, питання підводної культурної спадщини не набули у них необхідного закріплення. Це є неприпустимим для держави з настільки багатим історичним минулим, значною кількістю археологічних пам'яток, що поховані в Азово-Чорноморському регіоні, та в умовах триваючого воєнного конфлікту і анексії ряду регіонів – колисок сучасної української державності, що зумовлює актуальність дослідження правового режиму підводної культурної спадщини та вироблення наукової концепції оновлення законодавства у цій сфері.

Зважаючи на це, метою дисертаційного дослідження визначено формування наукової концепції правового режиму підводної культурної спадщини, вироблення пропозицій щодо імплементації світових та регіональних правових стандартів цієї сфери і створення теоретико-прикладної моделі управління підводною культурною спадщиною, її охороною та збереженням у мирний час, в умовах дії режиму воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні.

За результатами проведення дисертаційного дослідження здобувачем сформульовано такі основні теоретичні положення, висновки і пропозиції:

1. У міжнародних угодах та внутрішньому законодавстві України про режим культурного надбання людства не спостерігається чіткого розрізнення правового змісту категорій «культурні цінності» та «культурна спадщина», що зумовлене правничою традицією та підходом укладачів до предмету регулювання нормативних актів, а через поступове охоплення першою з них матеріальних та нематеріальних об'єктів, ці категорії можливо ототожнити. Крім того, вони використовуються у текстах нормативних документів як такі, що доповнюють одна одну, що надає ширшої характеристики охоронюваним інтересам.

2. Гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами у сфері охорони культурної спадщини та посиленню співпраці для її збереження сприятиме приєднання України до Конвенції UNIDROIT про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності 1995 р. та Nicosia Convention.

3. На підставі класифікації об'єктів підводної культурної спадщини, передбаченої у ст. 1 2001 UNESCO Convention, виокремлено такі її групи: а) урбаністична забудова та оздоблення людських поселень, б) людські останки, що стали останнім притулком свідків природних або техногенних катастроф, с) судна, літальні апарати, інші транспортні засоби чи будь-які їхні частини,

їхній вантаж або інший вміст. У залежності від місця розташування підводна культурна спадщина розподіляється на морську (у т.ч. океанську) та річкову (у т.ч. озерну тощо) з відповідним правовим регулюванням та базованим на ньому правовим режимом.

4. У внутрішніх неморських водах держав створюється специфічний режим діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, який поєднує стандарти 2001 UNESCO Convention та норми національного законодавства, присвячені використанню таких просторів, необхідність схвалення яких має бути усвідомлена та реалізована прибережною державою.

5. До основних тенденцій, що були характерними формуванню правових засад охорони підводної культурної спадщини віднесено наступні: а) поступове поширення охоронного режиму та режиму захисту з «суходольних» культурних цінностей на занурені до води свідчення генези людських суспільств; б) визначення строків перебування об'єктів під водою для набуття статусу культурної спадщини та забезпечення можливості зміни таких строків у випадку наявності особливих обставин; с) передбачення переважного збереження підводної культурної спадщини *in situ*; d) специфічний режим комерційної експлуатації вилучених предметів; е) внутрішньонаціональне регулювання діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, у просторах, що перебувають під суверенітетом та юрисдикцією прибережних держав; f) вироблення механізму кримінально-правового захисту та охорони культурних цінностей від протиправних посягань, у т.ч. розташованих під водою.

6. Під правовим режимом підводної культурної спадщини запропоновано розуміти систему правових норм і базованих на них форм та методів (інструментів) публічного адміністрування, спрямованих на регулювання діяльності, пов'язаної з виявленням, охороною, використанням та спостереженням за об'єктами підводної культурної спадщини, також інших видів діяльності, що можуть випадково вплинути на неї. Доведено комплексний та динамічний характер цього режиму, встановлено його зміст та структуру, поєднуючою ланкою його складників визначено мету охорони та захисту підводного культурного надбання, а також пошук найбільш ефективних методів її досягнення і зменшення негативних впливів антропогенної діяльності, факторів часу та природного руйнування на занурені артефакти.

7. Характеристика норм 2001 UNESCO Convention засвідчила встановлення нею мінімальних правил (стандартів) здійснення діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, конкретизованих у Додатку до неї, і таких, що підлягають деталізації у внутрішніх законодавствах держав, що планують або приєдналися до неї.

8. Особливостями взаємодії правового режиму затонулих суден та правового регулювання діяльності, пов'язаної із підводною культурною спадщиною, що встановлені базованими на UNCLOS'82 2001 UNESCO Convention та Nairobi Convention, є можливість поширення дії їх норм на внутрішні неморські води та формування різноманітних видів

міждержавного співробітництва. При цьому, 2001 UNESCO Convention має переважно охоронне спрямування та поширюється на усі категорії морських просторів, а Nairobi Convention формує значно суворіший підхід до проблеми видалення затонулих суден при обмеженості дії виключними економічними зонами держав. Поєднання вимог двох угод для держав-учасниць сприятиме створенню усеохопного режиму для вирішення проблем корабельних аварій, дозволяючи попередити їх перетворення на токсичні підводні об'єкти.

9. Регіональне співробітництво у сфері охорони та захисту підводного культурного надбання та досвід укладання відповідних міжнародних угод засвідчили наявність регіональної специфіки окремих аспектів правового режиму підводної культурної спадщини, яка виражена у відповідних положеннях європейських угод про режим археологічних пам'яток та охорону морського середовища. Такий підхід має низку позитивних рис, оскільки забезпечує комплексний підхід до піклування про об'єкти підводної культурної спадщини, враховуючи не лише археологічний, а й природоохоронний контекст. Він також сприяє підвищенню ефективності публічного адміністрування діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, охоплюючи усі його напрямки: розробку гармонізованих правових норм, узгодження управлінських практик та взаємодій різних рівнів в екологічній, науковій, культурній та правоохоронній сферах з метою зменшення конфліктів інтересів заінтересованих сторін, міжнародну співпрацю з урахуванням регіонального контексту та синергію зусиль у досягненні ЦСР. В остаточному підсумку укладання таких угод є важливим інструментом не лише для досягнення екологічних цілей і охорони культурного надбання, але й для формування стійких моделей управління морськими та прісноводним просторами у цілому.

10. Запропоновано шляхи оновлення українського законодавства про режим підводної культурної спадщини через, по-перше, внесення змін до Закону України від 8 червня 2000 р. «Про охорону культурної спадщини», що стосуватимуться розширення кола форм управління об'єктами підводного культурного надбання, яке перебуває у межах морських акваторій, у прісноводних водоймах, а також на межі суходолу та водних об'єктів; або по-друге, схвалення спеціального Закону про підводну культурну спадщину з докладним визначенням базових стандартів її правового регулювання та підходів до системи публічного адміністрування діяльності, спрямованої на неї. Третій напрям нормотворчих робіт стосуватиметься підзаконного регулювання, яким будуть деталізовані та реалізовані норми модернізованого або нового Закону, а також внесено відповідні зміни до програмного довгострокового регулювання морської та портової діяльності, розвитку судноплавства внутрішніми водними шляхами і морських наукових досліджень в Україні. Крім того механізм публічного адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини має урахувати аспекти відшкодування завданої шкоди та повернення вилучених державою-агресором історичних артефактів.

11. Основними тенденціями організації публічного адміністрування у сфері забезпечення режиму підводної культурної спадщини є: 1) формування трьох його рівнів – глобального, регіонального та національного; 2) створення та функціонування регіональних організацій та проєктів з метою вироблення специфічних принципів і алгоритмів охорони підводної культурної спадщини окремих приморських регіонів, а також діяльності, спрямованої на неї; 3) прогальність та необхідність продовження нормотворчих робіт для формування національних рівнів публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини, за умов визнання за прибережними державами встановлених UNCLOS'82 суверенітету, юрисдикції та суверенних прав у внутрішніх та архіпелажних водах, територіальному морі, прилеглий та виключній економічній зоні, на континентальному шельфі. Їх актуальність в Україні підсилена умовами триваючого воєнного конфлікту та важливості створення правового базису для повоєнного відновлення і захисту прав України у морських просторах і щодо об'єктів підводної археологічної, історичної та культурної спадщини в Азово-Чорноморській акваторії.

12. Форми та методи публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини засвідчили значне різноманіття, залучення до формування його правового та організаційного базису низки наддержавних суб'єктів, а також специфіку, обумовлену характером міждержавної взаємодії та її нормативних засад, закріплених у міжнародних угодах, стандарти яких підлягають реалізації за допомогою внутрішньонаціональних механізмів публічного адміністрування із застосуванням характерних для нього інструментів.

13. 2001 UNESCO Convention визначено низку класичних правових та неправових форм публічного адміністрування (письмові повідомлення, двосторонні, регіональні або інші багатосторонні угоди, обмін інформацією тощо) режиму підводної культурної спадщини, проте у більшості випадків їх сформульовано узагальнено («співробітництво», «координація», «вжиття заходів» тощо). Це пояснюється наявністю у держав власних, передбачених внутрішнім законодавством, інструментів реалізації зазначених заходів. Для національного рівня публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини є характерним увесь набір методів – переконання, заохочення та примус. Більш конкретизованими є форми та методи публічного адміністрування у рамках 2001 UNESCO Convention, спрямовані на уособлення наддержавних домовленостей, реалізацію процедурних правил Конвенції, а також про взаємодію між державами та організаціями за межами підсуверенних акваторій.

14. Запропоновано зміни до правових засад публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини та затонулих суден, що сприятимуть формуванню галузевого законодавства з метою його приведення у відповідність до міжнародних стандартів та підвищення ефективності захисту національних інтересів України у морській сфері. Цим буде також актуалізовано пам'яткоохоронну сферу у фокусі модернізації морського та

портового законодавства, а також правового базису використання внутрішніх водних шляхів, що, як уявляється, прискорить впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізації у цій сфері із запозиченням європейських та інших прогресивних практик і підходів.

15. Розроблено низку заходів щодо модернізації повноважень Департаменту культурної спадщини Міністерства культури України з метою організації підтримання режиму підводної культурної спадщини, активізації взаємодії уповноважених та зацікавлених акторів, а також цифрової трансформації у сфері діяльності, пов'язаної з вивченням, охороною та захистом підводного культурного надбання для забезпечення доступності даних, ефективної інституційної взаємодії, просторового планування, залучення недержавних формувань для організації дослідження підводного культурного надбання та розробки правових норм і керівництв, формування фінансових гарантій такої діяльності, впровадження сучасних технологій моніторингу.

Структурно робота складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, 3 розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Завершивши доповідь, здобувач відповів на **запитання учасників фахового семінару.**

Д.ю.н., професор Тетяна Аверочкина: У дисертаційному дослідженні розглядається механізм публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини та напрями його удосконалення, але не наводиться класифікації таких механізмів. Бажано почути думку автора щодо цього.

Андрій Омельченко: Дякую! Механізми публічного адміністрування, відповідно до сучасних доктринальних розробок, можуть бути класифіковані на правові, організаційні, адміністративні, фінансові, кадрові, політичні, інформаційні, мотиваційні тощо, а під комплексним механізмом публічного адміністрування слід розуміти усю сукупність зазначених підвидів. Такий комплексний механізм охоплює як нормативно-правові засади регулювання, так і практичні інструменти реалізації управлінських рішень у відповідній сфері.

Крім того, у літературі існує пропозиція класифікувати механізми публічного адміністрування (або управління) на основі двох основних підходів: структурно-організаційного і структурно-функціонального. Структурно-організаційний підхід передбачає організацію та реалізацію публічного адміністрування за допомогою дослідження таких його складників, як: об'єкти і суб'єкти, їхні функції та взаємозв'язки тощо. Це є актуальним для сфери охорони та управління підводним культурним надбанням, яка характеризується багаторівневістю та міжвідомчим характером адміністрування. Структурно-функціональний підхід акцентує увагу на сукупності функціональних складників, що реалізуються уповноваженими суб'єктами, зокрема на нормотворчій, дозвільній,

контрольній, координаційній, інформаційно-аналітичній та міжнародно-коопераційній функціях. Саме поєднання зазначених підходів дозволяє комплексно охарактеризувати механізм публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини як цілісну систему, що забезпечує реалізацію міжнародних зобов'язань держави, охорону відповідних об'єктів та баланс між суверенними правами держав і міжнародним співробітництвом.

К.ю.н., доцент Юрій Сергєєв: У дисертації (підрозділ 2.1.) згадується стратегія «м'якої сили», однак її ключові характеристики не розкрито, що потребує конкретизації позиції автора.

Андрій Омельченко: Дякую! Стратегію «м'якої сили» необхідно розуміти як сукупність інструментів непримусового впливу, що ґрунтуються на привабливості цінностей, взаємодії уповноважених інституцій та уніфікації нормативних підходів, спрямованих на формування довгострокової довіри та співпраці. У сфері охорони підводної культурної спадщини її може бути реалізовано через інструменти культурної дипломатії, міжнародного наукового співробітництва, обмін виставковими та музейними проєктами та створення спільних цифрових колекцій і публічну презентацію об'єктів підводної культурної спадщини без їх фізичного вилучення чи комерційної експлуатації. Подібні форми співробітництва сприяють поширенню поваги до підводної культурної спадщини як спільного надбання людства та формують позитивне сприйняття охоронних режимів. З позицій екологізації управління такою спадщиною стратегія «м'якої сили» проявляється також у закріпленні та популяризації принципу збереження об'єктів принципу збереження *in situ*, охорони, відповідального використання морських просторів та підвищення екологічної свідомості суспільства через культурні та освітні ініціативи. Такі інструменти доповнюють міжнародні та національні імперативні правові стандарти, формуючи довгострокову підтримку встановлених ними охоронних режимів.

К.ю.н., доцент Ілона Міщенко: Відповідно до ст. 3 Закону України від 08.06.2000 р. «Про охорону культурної спадщини», у роботі наведено систему органів державного управління цією сферою, що охоплює Кабінет Міністрів України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони культурної спадщини, обласні, прирівняні до них та районні державні адміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. Цікаво, якими саме є повноваження регіональних та місцевих органів з управління у сфері охорони підводної культурної спадщини.

Андрій Омельченко: Дякую! Статтею 6 Закону України від 08.06.2000 р. «Про охорону культурної спадщини» передбачено повноваження цих органів у сфері охорони культурної спадщини, але про її підводний складник не зазначається. Використовується узагальнений термін «об'єкт культурної спадщини», що визначений у ст. 1 цього Закону, з відповідним охопленням об'єктів підводної культурної та археологічної

спадщини. Такі згадки відсутні й у законах від 09.04.1999 р. «Про місцеві державні адміністрації» та від 21.05.1997 «Про місцеве самоврядування в Україні». Представляється, що виокремлення об'єктів підводної культурної спадщини та відповідних повноважень щодо управління ними може бути здійснене одночасно з оновленням законодавства щодо режиму підводного культурного надбання. На теперішній час повноваження регіональних та місцевих органів з управління у сфері охорони культурної спадщини охоплюють забезпечення їх захисту від загрози знищення, руйнування або пошкодження; організацію розроблення та погодження відповідних програм охорони культурної спадщини; підготовку пропозицій та проєктів розпоряджень щодо проведення робіт з консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та пристосування об'єктів культурної спадщини, відповідного використання пам'яток та подання їх на розгляд відповідному органу виконавчої влади; популяризація справи охорони культурної спадщини на відповідній території, організація науково-методичної, експозиційно-виставкової та видавничої діяльності тощо.

К.ю.н., доцент Наталія Коваль: Дисертантом у роботі зазначено про «базові принципи правового режиму підводної культурної спадщини», але при розгляді її правового режиму їх дослідженню не приділяється достатньої уваги. Якими є ці принципи?

Андрій Омельченко: Дякую! Базовими принципами правового режиму підводної культурної спадщини, які ґрунтуються на системному аналізі положень Конвенції ЮНЕСКО 2001 року про охорону підводної культурної спадщини, а також загальної логіки та цілей цього міжнародного акта, є наступні: 1) принцип збереження об'єктів підводної культурної спадщини *in situ* як пріоритетного способу їх охорони; 2) принцип заборони комерційної експлуатації підводної культурної спадщини; 3) принцип міжнародного співробітництва та координації дій держав у сфері її охорони; 4) принцип належного збереження вилучених об'єктів, що передбачає застосування науково обґрунтованих методів консервації та управління; 5) принцип поваги до людських останків, пов'язаний з етичними аспектами охорони підводної спадщини, зокрема морських меморіалів; 6) принцип відповідального, контрольованого та нешкідливого доступу до об'єктів підводної культурної спадщини; 7) принцип ненабуття суверенних чи юрисдикційних прав, відповідно до якого жодний акт або діяльність, здійснювані на підставі Конвенції 2001 року, не створюють правових підстав для висунення, заперечення чи відстоювання будь-яких претензій щодо національного суверенітету або юрисдикції. У переважній більшості зазначені принципи прямо закріплені у ст. 2 Конвенції ЮНЕСКО 2001 року, а також логічно випливають із її змісту, мети та загальної концепції охорони підводної культурної спадщини як спільного надбання людства. У дослідженні вони розглядаються через призму конкретних механізмів

правового регулювання та відповідного управління, що зумовлює їх прикладний, а не декларативний характер.

К.ю.н., доцент Людмила Батанова: У дисертації переважну увагу приділено динаміці норм про охорону підводного культурного надбання, а еволюцію підходів актів про правовий режим морських просторів до охорони підводної культурної спадщини розглянуто недостатньо. Зокрема, потребує чіткішої аргументації зв'язок між Конвенцією ООН з морського права 1982 р., Міжнародною конвенцією про рятування 1989 р. та Конвенцією ЮНЕСКО 2001 р. у контексті інтеграції концепцій охорони підводної культурної спадщини до системи правового регулювання режимів морських просторів.

Андрій Омельченко: Дякую! Правові концепції та підходи, пов'язані з підводною спадщиною, були уперше згадані саме у Конвенції ООН з морського права 1982 р., яка зобов'язала майже 160 держав, які її підписали, захищати підводну культурну спадщину та співпрацювати з цією метою. Міжнародна конвенція про рятування 1989 р., закріплює, що морські культурні цінності, які становлять доісторичний, археологічний чи історичний інтерес, можуть бути виключені зі сфери її дії. Багато держав зробили це та вказали, що на підводну спадщину режим рятування не поширюється, зокрема й Україна у Законі від 22 березня 2017 року «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про рятування 1989 року». Водночас лише Конвенція ЮНЕСКО 2001 року забезпечує системне подолання розриву, що склався на той час між традиційним підходом до регулювання режиму морських просторів та підходами, притаманними праву охорони культурної спадщини. Зазначена Конвенція спирається на зобов'язання, закріплені у Конвенції ООН з морського права, та розвиває їх із урахуванням етичних і нормативних засад охорони культурної спадщини.

Після відповідей на запитання учасників фахового семінару було оголошено **висновок наукового керівника, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія» Бориса Кормича** з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

Науковим керівником відзначено, що актуальність тематики правового режиму підводної культурної спадщини обумовлена її значенням для збереження культурних цінностей, історичної пам'яті та самобутності прибережних громад та реалізації міжнародних зобов'язань держав. Зростання ризиків, пов'язаних із портовою та морською діяльністю, воєнними діями та змінами навколишнього середовища, додатково актуалізує потребу у створенні дієвих правових та управлінських механізмів у цій сфері. Питання оптимізації правового режиму підводної культурної спадщини є одним з важливих напрямів досліджень у зарубіжній правничій доктрині, але

практично оминаються увагою українських правознавців незважаючи на те, що починаючи з 2014 та особливо з 2022 року підводна культурна спадщина України піддається найзначнішим негативним впливам, а галузеве законодавство потребує оновлення та розвитку. Цим підтверджується актуальність, важливість та своєчасність тематики дисертаційної роботи А.І. Омельченка.

Дослідження правового режиму підводної культурної спадщини проведене здобувачем на високому науковому рівні. Під час роботи над дисертацією запропоновано низку нових положень, що мають як теоретичну, так і практичну цінність. Зокрема розроблено авторське визначення категорії «підводна культурна спадщина» та класифікацію груп її об'єктів; зміни та доповнення до законодавства України про охорону та збереження об'єктів підводної культурної спадщини, а також видалення затонулих суден з метою приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів та підвищення ефективності захисту національних інтересів України у морській сфері; низку заходів щодо модернізації повноважень Департаменту культурної спадщини Міністерства культури України; шляхи здійснення цифрової трансформації зазначеній сфері.

Структура дисертації є класичною, її зміст сформовано відповідно до усталених підходів архітектури правничих наукових розробок, підрозділи роботи відображають комплексний і системний підхід автора до опрацювання обраної проблематики. Так, у Розділі 1 «Теоретико-методологічний базис правового режиму підводної культурної спадщини» охарактеризовано сучасні підходи до визначення та класифікації підводної культурної спадщини, простежено динаміку формування правових засад її охорони, а також доктринальні підходи до визначення її правового режиму. У Розділі 2 «Правові стандарти режиму підводної культурної спадщини» означено міжнародні стандарти діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, особливості регіонального співробітництва у сфері охорони та захисту підводного культурного надбання, а також визначено особливості національного, українського, правового базису режиму підводної культурної спадщини. Розділ 3 дисертації «Форми та методи публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини» присвячено характеристиці системи органів публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини, форм та методів публічного адміністрування діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, а також можливостям та напрямкам удосконалення механізму публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини. Авторські пропозиції щодо удосконалення галузевого нормативно-правового базису і теоретичні напрацювання, спрямовані на оновлення сучасної доктрини адміністративного права, наведено у кожному з розділів роботи та узагальнено у висновках до дисертації.

Дисертаційне дослідження характеризується належним рівнем наукової новизни та формуванням на її сторінках авторської наукової концепції правового режиму підводної культурної спадщини, виробленням пропозицій

щодо імплементації світових та регіональних правових стандартів цієї сфери і створенням теоретико-прикладної моделі управління підводною культурною спадщиною, її охороною та збереженням у мирний час, в умовах дії режиму воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні.

Дисертацію виконано українською мовою у відповідності до вимог наукового стилю та затверджених МОН України стандартів; порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, результатом особистої роботи здобувача над обраною темою, оригінальною авторською науковою розробкою та містить наукові результати проведених ним досліджень.

Основні результати дисертаційного дослідження А.І. Омельченка належним чином апробовані. Необхідна кількість публікацій міститься у наукових фахових виданнях України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії, а також виступах на наукових та науково-практичних заходах. Одну статтю розміщено у фаховому виданні України, індексованому у міжнародній наукометричній базі Scopus.

Індивідуальний план наукової роботи та навчальний план А.І. Омельченка виконано у повному обсязі та з дотриманням встановлених строків. Отримано високі оцінки за результатами опанування компонентів освітньо-наукової програми підготовки в аспірантурі Національного університету «Одеська юридична академія». У процесі підготовки дисертації здобувач зарекомендував себе як відповідальний та ініціативний дослідник, здатний до самоорганізації та якісного здійснення наукової діяльності, ґрунтовного опрацювання доктринальних джерел та формування наукових пропозицій і рекомендацій з урахуванням класичних і сучасних правових концепцій. А.І. Омельченко має необхідні здібності, вміння та навички презентації авторських наукових висновків та пропозицій, коректно та обґрунтовано визначає перспективи їх практичного застосування у нормотворчій і правозастосовній діяльності.

Науковим керівником зазначено, що дисертація А.І. Омельченка «Правовий режим підводної культурної спадщини», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є самостійним, комплексним та очікуваним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване для проведення попередньої експертизи та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

У **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь зазначені присутні фахівці.

Д.ю.н., професор Тетяна Аверочкіна акцентувала увагу на тому, що дисертаційне дослідження присвячене актуальній тематиці, якій в українській правничій доктрині приділяється небагато уваги, тоді як важливість її розробки значно підвищилася останнім часом. Роботу виконано у рамках науково-дослідної теми кафедри морського, митного та

інформаційного права «Морське та митне право: транснаціональний вимір», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2021–2025 роки «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» та спрямовано на формування наукової концепції правового режиму підводної культурної спадщини, вироблення пропозицій щодо імплементації світових та регіональних правових стандартів цієї сфери і створення теоретико-прикладної моделі управління підводною культурною спадщиною, її охороною та збереженням у мирний час, в умовах дії режиму воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні. У дисертації запропоновано низку важливих новацій у сфері правового забезпечення управління підводним культурним надбанням в Україні з метою подолання фактичного нормативного «вакууму» у цій сфері та підкреслюється особливе значення Азово-Чорноморського регіону для пізнання історичних процесів, розвитку приморської цивілізації та формування культурної ідентичності населення. Крім того, робота містить й якісно пророблені та аргументовані теоретичні розробки, спрямовані на оновлення української адміністративно-правової науки з урахуванням її класичних та новаційних підходів.

На завершення свого виступу Т. Аверочкина відзначила, що дисертація А.І. Омельченка на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини» є якісним, самостійним та завершеним дослідженням, базованим на опрацюванні значної кількості зарубіжного та вітчизняного доктринального і нормативного матеріалу. Зміст дисертації та опубліковані наукові праці засвідчують системне опрацювання здобувачем обраної тематики, належне і усебічне розкриття тематики дослідження, досягнення поставленої мети та виконання зумовлених нею наукових задач, а також про формулювання наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, які характеризуються науковою новизною і спрямовані на удосконалення правового забезпечення режиму підводної культурної спадщини, а також практики його реалізації. Положення та висновки дисертаційного дослідження відповідають завданням триваючої в Україні адміністративної реформи, цифровізації управлінських практик та оновлення адміністративно-правового регулювання морської діяльності і пам'яткоохоронної сфери. Робота заслуговує на усебічну підтримку та схвалення, і може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Юрій Сергєєв підкреслив високий рівень дисертаційної роботи, наукову обґрунтованість, значущість розроблених у ній висновків та пропозицій для правничої теорії, практики нормативного регулювання і організації кращого застосування чинних норм. Підкреслив, що на особливу увагу заслуговують запропоновані дисертантом зміни і доповнення як до внутрішнього українського законодавства, так й до наднаціональних правових засад режиму підводної культурної спадщини, що свідчить про комплексність його підходу до обраної для дослідження проблематики, обізнаність з основними світовими та регіональними тенденціями управління (адміністрування) нею. Важливість розробки таких

пропозицій підсилюється триваючою незаконною анексією прибережних морських просторів та відсутністю можливості здійснення юрисдикції України щодо похованих у них культурних артефактів. Ю. Сергєєв підкреслив, що вивчення тексту дисертаційної роботи свідчить про цілковите досягнення здобувачем визначеної мети дослідження та належне виконання поставлених задач, а проведене дослідження характеризується цілісністю та послідовністю викладу, відзначається доступністю сприйняття матеріалу, дотриманням засад академічної доброчесності та підтверджує відповідність апробації отриманих результатів установленим вимогам.

У якості висновку Юрій Сергєєв зазначив, що обговорювана дисертація є комплексним, творчим та системним дослідженням, результати якого отримали належне висвітлення у наукових публікаціях та були представлені на правничих наукових заходах як міжнародного, так і всеукраїнського рівня. Це дає підстави стверджувати, що здійснене автором дослідження заслуговує на високу оцінку, а його дисертація на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Ілона Міщенко відзначила, що дисертаційне дослідження А.І. Омельченка цілковито обґрунтовано може вважатися частиною сучасного правничого наукового напрямку, який активно формується на перетині правового регулювання режимів водних просторів, права культурної спадщини, екологічного права та публічного адміністрування з урахуванням необхідності досягнення Цілей сталого розвитку і дотримання прав корінних народів на культурні, археологічні та інші артефакти. Особливу цінність роботи становить авторський підхід до визначення правового режиму підводної культурної спадщини, його змісту та структури, а також докладний аналіз особливостей взаємодії правового режиму затонулих суден та правового регулювання діяльності, пов'язаної із підводною культурною спадщиною. Інші результати свідчать також про вдумливий та практикоорієнтований підхід автора до дослідження проблем правового регулювання публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини, його спрямованість на оновлення чинного законодавства. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до вимог, встановлених для робіт такого рівня, характеризується значною кількістю авторських розробок, розраховане на реалізацію як під час дії правового режиму воєнного стану, так й під час повоєнного відновлення. У роботі відсутні запозичення без посилання на відповідне джерело. Мова роботи, її архітектоніка та стиль відповідають класичним підходам.

Підсумовуючи та позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ілона Міщенко підкреслила, що дисертація А.І. Омельченка «Правовий режим підводної культурної спадщини», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Наталія Коваль звернула увагу на те, що у роботі було якісно розвинено наукові погляди на особливості форм та методів публічного адміністрування у сфері реалізації морської політики України, наукові положення про правове та організаційне забезпечення інтегрованого управління прибережними територіями, а також удосконалено концепцію морського регіоналізму в аспекті регулювання підводної культурної спадщини. Ці напрями є надзвичайно актуальними для очікуваного оновлення галузевого законодавства, яким мають бути ураховані основні тенденції управління морською та портовою діяльністю, функціонуванням внутрішнього водного транспорту, регіональним розвитком, а також участі в європейських регіональних ініціативах. Проведене здобувачем дослідження, серед іншого, сприяє підвищенню уваги до піклування про культурний спадок, збереження традицій та формування сучасної культури відповідального ставлення до морського середовища та його історико-культурного виміру. У роботі досліджено також інші важливі для сучасної правничої науки, нормотворчості та публічного адміністрування питання, обґрунтовано власну позицію щодо оновлення підходів до управління, нормативного забезпечення та цифрової трансформації цієї сфери в Україні на основі кращих зарубіжних практик. Робота характеризується внутрішньою узгодженістю, логічною побудовою змісту відповідно до класичних підходів до структури дисертаційних досліджень, послідовністю викладу матеріалу, належним рівнем наукової новизни, а також чіткою орієнтацією на реалізацію отриманих результатів. Таким чином, дисертація А.І. Омельченка «Правовий режим підводної культурної спадщини», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Людмила Батанова підкреслила, що проблематика охорони та управління підводною культурною спадщиною набуває особливої ваги в умовах гармонізації національного законодавства з галузевими міжнародними та європейськими стандартами, а також оновлення доктринальних підходів до особливостей їх реалізації на державному рівні. Здійснений у рамках дослідження аналіз взаємодії режиму підводної культурної спадщини та режиму затонулих суден свідчить про значний науковий потенціал роботи і актуалізує обговорювану тривалий час тему про необхідність приєднання України до Найробійської міжнародної конвенції про видалення затонулих суден 2007 року. Звернено також увагу на важливість ратифікації Україною у 2025 році Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями 2017 р. Крім того, робота характеризується розробленням низки теоретичних і практично орієнтованих пропозицій у сфері публічного адміністрування підводної культурної спадщини, що має суттєве значення для розвитку адміністративно-правової доктрини, формування ефективної державної морської політики та забезпечення належного виконання міжнародних зобов'язань України.

Насамкінець свого виступу Людмила Батанова відзначила, що вагомі наукові результати, комплексний підхід здобувача до опрацювання обраної тематики, належне виконання встановлених законодавством умов щодо дисертаційних досліджень та апробації їх результатів дають підстави для висновку про те, що дисертація А.І. Омельченка «Правовий режим підводної культурної спадщини», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Омельченка Андрія Івановича на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Робота виконана на кафедрі морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Тема дисертації схвалена та затверджена рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 9 листопада 2022 р.).

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор Кормич Б.А.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Об'єкти підводної культурної спадщини є особливими містками, що поєднують сучасну людську цивілізацію з минулим, а дбайливе ставлення до них – обов'язок усіх, хто має можливість занурюватися до глибин морів та океанів. Втрата будь-якої з таких археологічних пам'яток може призвести до значних прогалин у людських знаннях, а поширюване останнім часом колекціонування об'єктів підводної культурної спадщини веде до їх вилучення з історичного контексту та може спотворювати його сприйняття чи ставати причиною цілковитої втрати. На діяльність, пов'язану з об'єктами підводної культурної спадщини, поширюється дія міжнародних угод та національних законодавств. Створено також механізм їх охорони відповідно до Конвенції UNESCO про охорону підводної культурної спадщини 2001 року. Проте у деяких державах досі не сформовано якісну нормативну базу діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, та протидії діяльності, що може випадково на неї впливати, порушити її фізичний стан або завдати іншої шкоди; не імplementовано норми міжнародних угод у сфері охорони археологічних артефактів, у т.ч. підводних; не створено якісного державного механізму реалізації прийнятих норм; або відсутнє чи діє значно фрагментоване національне галузеве законодавство. Причинами

цьому можуть бути: незацікавленість у створенні механізму захисту та збереження об'єктів підводної культурної спадщини, неуважність до історичних досліджень, опосередковане сприяння незаконним видам діяльності з такими об'єктами тощо. До проблем у сфері управління підводною культурною спадщиною належить також недостатній розвиток міжнародного та двостороннього співробітництва у сфері виявлення, дослідження та охорони її об'єктів. Це актуалізує важливість синергії глобальних, регіональних та національних зусиль для формування та якісної конкретизації правового режиму підводної культурної спадщини, що перебуває у морських просторах поза межами юрисдикції прибережних держав або у т.зв. «сірих зонах», що формуються упродовж або за результатами воєнних конфліктів. Особливо важливими та такими, що потребують найскорішого вирішення, є правові проблеми, пов'язані з відсутністю контролю за вилученням підводних об'єктів, зокрема затонулих кораблів та літальних апаратів. В Україні правове регулювання режиму підводної культурної спадщини та його адміністрування на теперішній час засвідчує значну прогальність. Навіть незважаючи на те, що спеціалізоване морське законодавство та законодавство у сфері використання внутрішніх водних шляхів активно розвиваються, питання підводної культурної спадщини не набули у них необхідного закріплення. Це є неприпустимим для держави з настільки багатим історичним минулим, значною кількістю археологічних пам'яток, що поховані в Азово-Чорноморському регіоні, та в умовах триваючого воєнного конфлікту і анексії ряду регіонів – колисок сучасної української державності, що зумовлює актуальність дослідження правового режиму підводної культурної спадщини та вироблення наукової концепції оновлення законодавства у цій сфері.

Доктринальна розробка правових питань, пов'язаних з режимом підводної культурної спадщини останніми роками почала оформлюватися в якості нового наукового напрямку за кордоном. Свідченням цьому є стійке зростання наукового інтересу та проведення відповідних досліджень, конференцій та інших заходів, публікація спеціалізованих видань. В Україні цей науковий напрям поки не набув значного поширення, але певна активізація досліджень у сфері правових та організаційних аспектів охорони підводної культурної спадщини відбулася після 2014 року у зв'язку з незаконною анексією територій та акваторій України, багатих на археологічні пам'ятки, та на початку 2022 року – через масштабне військове вторгнення РФ. Правовий режим підводної культурної спадщини розглядається зарубіжними (К. Браун, С. Дромгул, К.П. Кінг, К.А. Лім, М. Папагеоргіу, Е. Перес-Альваро, Н. Пірсон, М. Рафф, Т. Сковацці, Ф. Сілва, А. Страті, А. Такаhashi, Б. Томпсон, К. Унаніан, К. Форрест, Х. Юсер, Х. Чжун) та деякими вітчизняними (Т.В. Аверочкіна, Є.О. Архипова, Б.В. Бабін, Л.Д. Баширова, Т.В. Кара-Васильєва, О.О. Клевчук, Н.О. Коваль, О.В. Краснікова, С.С. Кузнецов, Т.В. Мазур, І.М. Мищак, М.О. Міщенко, А.М. Овсяник, Ю.В. Сергєєв) дослідниками. Але у роботах зазначених авторів увагу зосереджено лише на окремих аспектах

правового режиму підводної культурної спадщини, системно не означено стан його публічного адміністрування в Україні, не окреслено можливостей модернізації в особливих умовах дії правового режиму воєнного стану та у повоєнний період. У зв'язку із цим необхідним є формування моделі оновленого організаційно-правового механізму публічного адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини з урахуванням глобальних та регіональних стандартів і кращих управлінських практик, з виробленням пропозицій щодо удосконалення законодавства України у цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у рамках науково-дослідної теми кафедри морського та митного права «Морське та митне право: транснаціональний вимір», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2021–2025 роки «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є формування наукової концепції правового режиму підводної культурної спадщини, вироблення пропозицій щодо імплементації світових та регіональних правових стандартів цієї сфери і створення теоретико-прикладної моделі управління підводною культурною спадщиною, її охороною та збереженням у мирний час, в умовах дії режиму воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні.

Для досягнення мети дисертаційної роботи було визначено такі задачі:

охарактеризувати теоретико-методологічний базис правового режиму підводної культурної спадщини;

означити особливості формування правових засад охорони підводної культурної спадщини;

висвітлити основні доктринальні підходи до визначення правового режиму підводної культурної спадщини;

дослідити та проаналізувати міжнародні та регіональні правові стандарти і співробітництво у сфері діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, охорони та захисту її об'єктів;

охарактеризувати національний правовий базис режиму підводної культурної спадщини та надати пропозиції з його удосконалення;

визначити систему органів публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини;

розкрити особливості форм та методів публічного адміністрування діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину

розробити пропозиції щодо удосконалення механізму публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері управління культурною спадщиною.

Предметом дослідження є правовий режим підводної культурної спадщини.

Методи дослідження. Методологічний базис дослідження сформовано системою загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, якими було забезпечено об'єктивне та комплексне вивчення суспільних процесів і явищ у сфері правового режиму підводної культурної спадщини. Загальнонаукові діалектичний та історичний методи, а також метод системного аналізу були використані для дослідження процесу формування правових засад охорони підводної культурної спадщини (п. 1.2), міжнародних стандартів діяльності, спрямованої на неї (п. 2.1), регіонального співробітництва у сфері охорони та захисту підводного культурного надбання (п. 2.2), національного правового базису режиму підводної культурної спадщини (п. 2.3) та створення системи органів його публічного адміністрування (п. 3.1) і забезпечили розгляд цих питань у розвитку, обумовленості правничими традиціями і позицією держав щодо архітектури інституційного та правового механізму підтримання режиму підводного культурного надбання. Розробка його загальнотеоретичних засад, зокрема підходів до визначення та класифікації об'єктів підводної культурної спадщини, здійснювалася за допомогою порівняльно-правового підходу та методу формально-логічного аналізу (п. 1.1). Метод доктринального контент-аналізу було використано при опрацюванні наукових підходів до визначення правового режиму підводної культурної спадщини (п. 1.3). Методи аналізу та синтезу, а також теоретичного абстрагування допомогли з'ясувати особливості форм та методів публічного адміністрування діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину (п. 3.2). Теоретико-прогностичний метод та метод нормативного проєктування дозволили розробити пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання та управлінських практик у сфері підтримання режиму підводної культурної спадщини (р. 2, п. 3.3), логіко-юридичний метод використовувався для формулювання висновків з проведеного дослідження.

Теоретичний базис роботи сформовано роботами українських (Т.В. Аверочкіної, Є.О. Архипової, О.О. Клевчук, Н.О. Коваль, О.В. Краснікової, С.С. Кузнецова, Т.В. Мазур, І.М. Мищак, М.О. Міщенко, Я. Морозової, А.М. Овсяник, Ю.В. Сергєєва та інших) та зарубіжних (Ж. Аллен, В. Аргіропулос, Л.Б. Баутіста, Дж. Блейк, Р.К. Блумберг, К. Браун, Н. Булут, Л. Гонгавер, С. Дромгул, Дж.Х. Меррімен, Е. Мустера, Н. Пірсон, Е. Перес-Альваро, М. Рафф, Ф. Сільва, Т. Сковацці, А. Страті, А. Стратігеа, А. Такахаші, Б.С. Томпсон, М. Фріго, Х. Юсер та інших) дослідників.

Нормативно-правовим базисом дисертації є законодавство України у сфері діяльності, спрямованої на об'єкти підводної культурної спадщини, міжнародні угоди щодо їх охорони та захисту, а також регіональні домовленості щодо охорони навколишнього природного середовища, програмні документи довгострокового планування розвитку морської та природоохоронної діяльності, Укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, Міністерства культури України.

Емпіричний базис дослідження сформовано консультаційними, рекомендаційними та узагальнюючими документами міжнародних (глобальних і регіональних) та національних урядових, міжурядових та неурядових організацій, якими визначено кращі практики публічного адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини, форми та методи управлінського впливу на діяльність, пов'язану з підводною культурною спадщиною, інші аналітичні та довідкові матеріали, а також Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в українській правовій науці комплексним дослідженням сучасного правового режиму підводної культурної спадщини, у якому вироблено авторську наукову концепцію такого режиму, запропоновано шляхи імплементації світових та регіональних правових стандартів з метою створення теоретико-прикладної моделі управління підводною культурною спадщиною, її охороною та збереженням у мирний час та в умовах дії режиму воєнного стану в Україні. У результаті здійсненого дослідження сформульовано ряд положень і висновків, до найбільш значущих з яких належать:

уперше:

систематизовано підходи до визначення правового змісту категорій «культурні цінності» та «культурна спадщина» відповідно до міжнародних угод та внутрішнього законодавства України;

визначено тенденції та особливості розвитку правових засад охорони підводної культурної спадщини на міжнародному та національному рівні;

сформульовано визначення категорії «правовий режим підводної спадщини», встановлено його зміст та структуру;

розкрито особливості взаємодії правового режиму затонулих суден та правового регулювання діяльності, пов'язаної із підводною культурною спадщиною;

доведено наявність регіональної специфіки окремих аспектів правового режиму підводної культурної спадщини, яка виражена у відповідних положеннях європейських регіональних угод про режим археологічних пам'яток та охорону морського середовища;

виявлено недоліки та прогалини в українському законодавстві у сфері правового забезпечення режиму підводної культурної спадщини;

установлено тенденції організації публічного адміністрування у сфері забезпечення режиму підводної культурної спадщини на глобальному, регіональних та національному рівнях;

розкрито особливості форм та методів публічного адміністрування діяльності, пов'язаної із підводною культурною спадщиною на глобальному, регіональних та національному рівнях;

удосконалено:

концепцію морського регіоналізму в аспекті регулювання підводної культурної спадщини;

наукові підходи до взаємодії правових режимів морської діяльності та юрисдикції держав у морських просторах;

набули подальшого розвитку:

погляди на особливості форм та методів публічного адміністрування у сфері реалізації морської політики України;

наукові положення про правове та організаційне забезпечення інтегрованого управління прибережними територіями;

запропоновано:

авторське визначення категорії «підводна культурна спадщина» та класифікацію груп її об'єктів;

шляхи оновлення міжнародних стандартів публічного адміністрування охорони підводної культурної спадщини;

зміни та доповнення до законодавства України про охорону та збереження об'єктів підводної культурної спадщини, а також видалення затонулих суден з метою приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів та підвищення ефективності захисту національних інтересів України у морській сфері;

низку заходів щодо модернізації повноважень Департаменту культурної спадщини Міністерства культури України;

шляхи здійснення цифрової трансформації у публічному адмініструванні режиму підводної культурної спадщини в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати проведеного дослідження, його узагальнення та розроблені пропозиції, що сформульовані у висновках дисертації, мають вагоме теоретико-прикладне значення для сучасної правової науки, зокрема галузі адміністративного права, правотворчої та правозастосовної діяльності, практики публічного адміністрування, здійснюваної органами виконавчої влади в Україні.

Результати дослідження можуть бути використаними у:

науково-дослідній сфері – для подальшого розвитку теоретичних положень адміністративного права, публічного адміністрування управлінських сервісів у сфері морської діяльності та, зокрема, діяльності, спрямованої на об'єкти підводної культурної спадщини;

правотворчій діяльності – при оновленні законодавства України у сфері правового режиму підводної культурної спадщини;

правозастосуванні – для удосконалення та підвищення ефективності практичної діяльності органів державної влади, управління морською та портовою діяльністю та діяльністю на внутрішніх водних шляхах України;

навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників з курсів: «Адміністративне право», «Проблеми адміністративного права», «Морське право: юрисдикція та спори», «Міжнародно-правове регулювання морських перевезень та глобальна безпека», а також при підготовці дисертаційних робіт, монографічних досліджень, наукових статей з питань публічного адміністрування морської та портової діяльності.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані у ньому положення і висновки обґрунтовано на основі його особистих досліджень.

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертації доповідалися і обговорювалися на засіданні кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження було представлено та обговорено на міжнародних науково-практичних конференціях, як-от: «Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів» (м. Одеса, 26 квітня 2024 р.), «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 17 травня 2024 р.), «Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри» (м. Одеса, 6 – 7 березня 2025 р.), «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 16 травня 2025 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертаційному дослідженні, викладено у 4 наукових статтях, 1 з яких розміщено у науковому фаховому виданні України, проіндексованому у міжнародній наукометричній базі Scopus, 3 – розміщено у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, і 4 доповідях на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 206 сторінок, із них основного тексту – 154 сторінки, список використаних джерел (341 найменування) – 41 сторінка, додатки – 11 сторінок.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

статті, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Омельченко А.І. Генеза правового базису режиму підводної культурної спадщини. *Держава та регіони*. Серія: «Право». 2023. № 2(80). С. 172–176. <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.30>.
2. Омельченко А.І. Публічне адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини. *Актуальні проблеми політики*: зб. наук. пр. 2023. Вип. 72. С. 145–152. <https://doi.org/10.32782/app.v72.2023.20>.
3. Омельченко А.І. Деякі питання правового режиму підводної культурної спадщини. *Право та державне управління*. 2025. № 1. С. 75–85. <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.1.11>.
4. Omelchenko A. Underwater Cultural Heritage and Shipwreck Salvage and Removal: The Synergy of Legal Regimes. *Lex Portus*. 2023. Vol. 9(6). P. 7–14. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.6.2023.1> (Scopus).

**наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації
та додатково відображають її наукові результати:**

5. Омельченко А.І. Режим підводної культурної спадщини України: напрями формування правового базису. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів*: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Фенікс, 2024. С. 258–259. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28330>.

6. Омельченко А.І. Щодо практик публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: зб. тез VII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті д.ю.н., проф., академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Л.П. Юзькова (м. Хмельницький, 17 трав. 2024 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 186–188. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/pravovi_zasady_organizaciyi_ta_zdiysnennya_publichnoyi_vlady_2024.pdf.

7. Омельченко А.І. Інструменти наднаціонального рівня публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини. *Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 6–7 берез. 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, 2025. С. 168–172. <https://doi.org/10.32837/11300.29245>.

8. Омельченко А.І. Форми та методи національного рівня публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: зб. тез VIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті д.ю.н., проф., академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Л.П. Юзькова (м. Хмельницький, 16 трав. 2025 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 292–295. URL: https://univer.km.ua/sites/default/files/Наукова%20діяльність/Збірник%20Публічна%20влада%2016.05.2025_0.pdf.

Характеристика особистості здобувача. Омельченко Андрій Іванович має вищу економічну освіту. У 2001 р. закінчив Київський національний економічний університет і здобув кваліфікацію магістра з обліку і аудиту в управлінні банками за спеціальністю «Облік і аудит». У 2022 році вступив до аспірантури Національного університету «Одеська юридична академія» на денну форму навчання, проявив себе як активний, ініціативний та старанний дослідник, схильний до творчої наукової роботи, формування нових теоретико-прикладних положень з реформування законодавства і правозастосовної практики.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані у ньому положення і висновки обґрунтовано на основі його особистих досліджень.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію складено сучасною науковою мовою, стиль викладу відповідає усталеним вимогам до наукової

літератури та сприяє чіткому, зрозумілому та доступному сприйняттю наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих за результатами дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Омельченка Андрія Івановича на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами) та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань **08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 6 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи А.І. Омельченка до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Омельченка Андрія Івановича на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Омельченка Андрія Івановича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України

від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Омельченка Андрія Івановича на тему «Правовий режим підводної культурної спадщини», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді склад разової спеціалізованої вченої ради для проведення публічного захисту:

Голова ради –

1. Аверочкіна Тетяна Володимирівна, д.ю.н., професор, завідувач лабораторії кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензенти:

2. Коваль Наталія Олексіївна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

3. Сергєєв Юрій Володимирович, к.ю.н., доцент, доцент кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Офіційні опоненти:

4. Кузнецов Сергій Сергійович, д.ю.н., доцент кафедри судноводіння Приватного вищого навчального закладу «Одеський морський інститут» у вигляді ТОВ;

5. Краснікова Олександра Валеріївна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри морського права Національного університету «Одеська морська академія».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 6; проти – немає; утримались – немає.

**Головуюча на засіданні,
завідувач лабораторії кафедри
морського, митного
та інформаційного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук,
професор**

Тетяна АВЕРОЧКІНА